

Гендерна рівність в органах публічної влади: механізми та практики досягнення

к.і.н., доцентка І.В. Савченко

На сьогодні системне забезпечення гендерної рівності здійснюється через “Гендерно орієнтоване врядування”

Найпоширеніше визначення поняття «врядування» — це процес прийняття рішень та їх запровадження. У 1992 році експерти Світового банку в рамках свого дослідження визначили поняття «врядування» як спосіб, яким влада здійснює управління національними економічними і соціальними ресурсами з метою розвитку

Нині поняття «врядування» окреслює рівень взаємодії органів влади з іншими зацікавленими сторонами в процесі прийняття рішень, а також те, наскільки ці рішення відображають інтереси громадян.

Врядування є процесом, у якому громадськість та інші актори беруть участь у прийнятті важливих рішень, розподілі відповідальності, здійсненні моніторингу, оцінюванні результатів і звітування

«Належне врядування» або «добре врядування» (good governance):

- демократичне, відповідальне, ефективне,
- прозоре та підзвітне управління на всіх рівнях,
- у фокусі якого стоять громадяни з усією різноманітністю своїх потреб та інтересів

Гендерно орієнтоване врядування це

- рівну **участь** жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень;
- рівні можливості **впливати** на процес управління в економічній, політичній і соціальній сферах;
- отримання рівної **вигоди** від розвитку.

Належне врядування, яке покращує можливості жінок і чоловіків сприяти розвитку й отримувати користь від нього, є гендерно орієнтованим. Гендерно орієнтоване врядування (ГОВ) — це процес прийняття і реалізації рішень на всіх рівнях управління, що включає заходи, ставлення та практики різних зацікавлених сторін з метою забезпечення гендерної рівності та соціальної справедливості.

Для забезпечення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень, а також усунення перешкод на цьому шляху органи державної влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, організації та установи, громадські об'єднання можуть застосовувати позитивні дії

«Позитивні дії — спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях жінок і чоловіків щодо реалізації прав і свобод, встановлених Конституцією і законами України»

На рівні Європейського Союзу (ЄС) було досягнуто загальної згоди, що представництво однієї статі — жінок або чоловіків — у будь-якому органі, який приймає рішення, у суспільному та політичному житті не повинно бути нижче 40%

Представленість жінок у законодавчій і виконавчій гілках влади в Україні*

- Верховна Рада України — 21%
- Кабінет Міністрів України — 13% (23%)
- Керівники центральних органів виконавчої влади та їхні заступники — 22,8%
- Державні посадовці категорії «А» — 27%

* Дані НАДС станом на 1 червня 2021

На сьогодні ефективність представництва жінок / чоловіків вимірюється за трьома типами:

- **Наочне представництво**, яке відсилає до факту фізичної присутності конкретних індивідів у політичних, економічних і соціальних інституціях. Воно є символічним ефектом гендерних квот і просто означає, що жінки фізично присутні в цих інституціях, кожен може їх там побачити
- **Змістовне представництво** означає, що своєю участю особа/група людей робить значний змістовний внесок у процес прийняття рішень. Вона **впливає** на політичний дискурс, економічний або соціальний розвиток
- **Персонально трансформативне представництво** має справу із тим, як представництво впливає на власну ідентичність, особисті уявлення, цінності та життєвий світ. Якщо два перших види представництва є, по суті, зовнішніми, то ця форма є внутрішньою та індивідуальною

Інституційне забезпечення гендерної рівності

- Верховна Рада України;
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- Кабінет Міністрів України;
- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, яким визначено

Міністерство соціальної політики України;

- уповноважена особа (координатор), з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- відповідальні структурні підрозділи з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- радники з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- громадські об'єднання

Верховна Рада України

[Головна](#) [Законотворчість](#) [Законодавство](#) [Очищення влади](#) [Міжнародна діяльність](#) [Інформація](#) [Контакти](#) [Ресурси](#) [Новини](#)

[Головна](#) > [Склад і структура](#) > [Комітети Верховної Ради України](#) > [Комітет Верховної Ради України](#) >

Комітет Верховної Ради України IX скликання

Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Дата створення: 15 серпня 2022р.
Підстава для створення: № [2503-IX](#) від 15 серпня 2022р.
Кількісний склад: 11 депутатів, станом на 13 листопада 2023р.

[СКЛАД КОМІТЕТУ](#)

[Веб-сайт Комітету](#)

[Задорожний Андрій Вікторович](#)
[Чийгоз Ахтем Зейтуллаєвич](#)
[Горбенко Руслан Олександрович](#)

[Яковлева Неллі Іллівна](#)
[Яковенко Євген Геннадійович](#)
[Касай Костянтин Іванович](#)
[Кузнецов Олексій Олександрович](#)

[Козир Сергій В'ячеславович](#)

Голова Комітету
Перший заступник голови Комітету
Заступник голови Комітету, голова підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС) та виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції
Заступник голови Комітету, голова підкомітету з питань прав людини та антидискримінації
Секретар Комітету
Голова підкомітету з питань функціонування національного превентивного механізму
Голова підкомітету з питань прав і свобод осіб, які порушено внаслідок тимчасової окупації, внутрішньо переміщених осіб та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин
Голова підкомітету з питань тимчасово окупованих територій, відновлення та розвитку деокупованих територій України

Міжфракційне об'єднання “Рівні можливості”

КІЛЬКІСНИЙ СКЛАД МФО:

95 народних депутатів і депутаток

Жінок: **53**

Чоловіків: **42**

ПРЕДСТАВЛЕНО 5 ФРАКЦІЙ ТА ПОЗАФРАКЦІЙНІ ДЕПУТАТИ:

62 ОСОБИ	6 ОСІБ	11 ОСІБ
		ПОЗАФРАКЦІЙНІ
9 ОСІБ	2 ОСОБИ	5 ОСІБ

ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МФО ІХ СКЛИКАННЯ:

ПРИЙНЯТІ ЗАКОНОПРОЄКТИ:

- 1 Щодо відзначення Дня захисників і захисниць України.
- 2 Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних можливостей матері та батька на догляд за дитиною.
- 3 Про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі.
- 4 Щодо протидії дискримінації за ознакою статі у рекламі.
- 5 Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.

Кабінет Міністрів України

забезпечує проведення єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства;

приймає Національний план дій щодо впровадження ґендерної рівності, запобігання та протидії насильству за ознакою статі та забезпечує його виконання;

розробляє та реалізує державні цільові програми щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

спрямовує та координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади щодо забезпечення ґендерної рівності, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

організовує підготовку державної доповіді про виконання в Україні Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;

Урядова уповноважена з ґендерної політики

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань
забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Уповноважена особа (координатор), спеціальний підрозділ з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі

Уповноважена особа (або координатор) – це посадова особа органу державної влади на рівні заступника керівника або керівника органу. Її повноваження визначено у ст. 13 «Повноваження уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування» Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»

У 2020 році ухвалено Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», якою затверджено Типове положення про відповідальний структурний підрозділ і Типове положення про радника керівника з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

ЗАБУЛА ЗАПИТАТИ МАРЧЕНКА...

- громадські об'єднання

брати участь у розробці рішень, що приймаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань ґендерної рівності, запобіганні та протидії насильству за ознакою статі;

брати участь у реалізації загальнодержавних та регіональних програм;

делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів, що створюються при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;

проводити моніторинг з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобіганні та протидії насильству за ознакою статі;

здійснювати іншу діяльність відповідно до свого статуту та законодавства України щодо забезпечення ґендерної рівності, запобігання та протидії насильству за ознакою статі

Депутатські групи з гендерних питань.

- подолання перешкод для повної участі чоловіків і жінок у прийнятті рішень в громаді;
- підвищення якості послуг з урахуванням потреб чоловіків і жінок;
- справедливого розподілу ресурсів громади з урахуванням потреб та інтересів жінок і чоловіків залежно від їхнього віку, стану здоров'я, сімейного стану, етнічної належності й інших характеристик

Депутатська група складається не менш як з трьох депутатів місцевої ради. А у міських, районних та обласних радах — не менш як із п'яти депутатів.

До складу можуть входити і жінки, і чоловіки.

Вона може бути утворена в будь-який час протягом строку повноважень ради цього скликання за рішенням зборів депутатів і депутаток місцевої ради, які виявили бажання увійти до її складу. Члени депутатської групи обирають особу, яка її очолює.

Проблеми!

1. Не врегульованість питання врахування ґендерної складової у положеннях про ЦОВВ та їхні структурні підрозділи, обласні державні адміністрації, що не створює правових підстав для наскрізності врахування ґендерних підходів у різних напрямках та сферах політики та у розрізі регіонів.
2. Недостатня загальна координація всередині інституційного механізму.
3. Недостатня ґендерна компетентність уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
4. Факультативність (необов'язковість) призначення радників керівників з ґендерних питань та недостатня компетентність радників керівників з ґендерних питань, а також інших учасників інституційного механізму.
5. Відсутність чіткої стратегії для консолідації і зміцнення потенціалу національного механізму щодо поліпшення становища жінок на центральному та місцевому рівнях, забезпечення прав людини.

Гендерний підхід в управлінській діяльності

У межах українського законодавства гендерний підхід — це стратегія, що забезпечує врахування інтересів і досвіду жінок та чоловіків як невід'ємної складової планування, реалізації, моніторингу й оцінювання політики і програм у політичній, економічній, культурній і соціальній сферах для отримання жінками та чоловіками рівних благ.

державна гендерна політика

• Основними напрямками державної гендерної політики, визначеними законодавством, є:

утвердження гендерної рівності;

недопущення дискримінації за ознакою статі;

застосування позитивних дій;

запобігання та протидія насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства щодо жінок;

забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;

забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам у поєднанні професійних та сімейних обов'язків;

підтримка сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства;

виховання і пропаганда культури гендерної рівності серед населення, поширення просвітницької діяльності у цій сфері;

захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі

Серед **стратегічних документів України**, які визначають напрями політики та гендерні пріоритети, найбільш важливими є:

Конституція України;

- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони ;
- Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, надані Комітетом ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок;

Приклади гендерної інтеграції в нормативно-правових документах

Зміни до Класифікатора професій, якими дозволялося використовувати при формуванні професій та посад фемінітиви (2020)

Запровадження вимог щодо наявності гендерних компетентностей для державних службовців категорії «А» (2019)

Легітимізація застосування фемінітивів як способу вербальної візуалізації жінок (2019)

Включення норми про гендерні квоти до Виборчого кодексу (2019)

Затвердження 226 показників, які мають збиратися для моніторингу гендерної рівності (Державна служба статистики) (2020)

Підтвердження взятих на себе зобов'язань у сфері гендерної рівності Україна зробила, приєднавшись до Глобального Партнерства з утвердження гендерної рівності – «Партнерства Біарріц» – ініціативи країн Великої сімки за участі «ООН Жінки»

Практичні інструменти гендерно орієнтованого врядування

Гендерна статистика

й індикатори (показники)

Гендерна статистика

є важливим інструментом для вимірювання гендерних розривів на основі узгоджених індикаторів (показників), які стосуються життя жінок і чоловіків.

- ✓ несе інформацію всім учасникам процесу прийняття рішень щодо проблем, ситуації, гендерних розривів, які існують у тій чи тій галузі, а також забезпечують, щоб політика, заходи, послуги відповідали різним потребам і пріоритетам жінок та чоловіків.
- ✓ вимірює зміни у відносинах між жінками та чоловіками з плином часу або зміни у статусі чи становищі жінок та чоловіків у певній сфері / галузі.
- ✓ є важливою частиною моніторингу й оцінки впровадження та результативності політики, програм і проєктів.

Гендерною називається статистика, яка чітко відображає відмінності та нерівності у становищі жінок і чоловіків у різних сферах життя

Гендерну статистику визначає поєднання таких складників:

- дані зібрані та представлені з розподілом за статтю;
- дані стосуються гендерних питань (наприклад, представництва жінок і чоловіків на керівних посадах);
- дані базуються на концепціях і визначеннях, які чітко відображають різноманітність жінок та чоловіків, й охоплюють усі аспекти їхнього життя;
- методи збору даних враховують стереотипи та соціально-культурні фактори, які можуть викликати гендерні упередження

Гендерні показники — це кількісно-якісні характеристики, за якими збираються дані. Розрізняють **кількісні гендерні показники**, які стосуються чисельності й часток жінок і чоловіків, що зайняті якоюсь конкретною діяльністю у певних сферах

Якісні гендерні показники є спробою оцінити з якісного боку уявлення і досвід людей

Для цієї мети використовуються спеціальні прийоми й інтерактивні методики (наприклад, обговорення у фокус-групах і дослідження на конкретних прикладах)

Державна статистика

У 2020 році в Україні був ухвалений перелік індикаторів (показників), у розрізі яких планується здійснювати збір даних для моніторингу гендерної рівності. Нині перелік містить 226 індикаторів, з яких 104 формуватимуться Державною службою статистики, решта — іншими органами державної влади, місцевого самоврядування й установами.

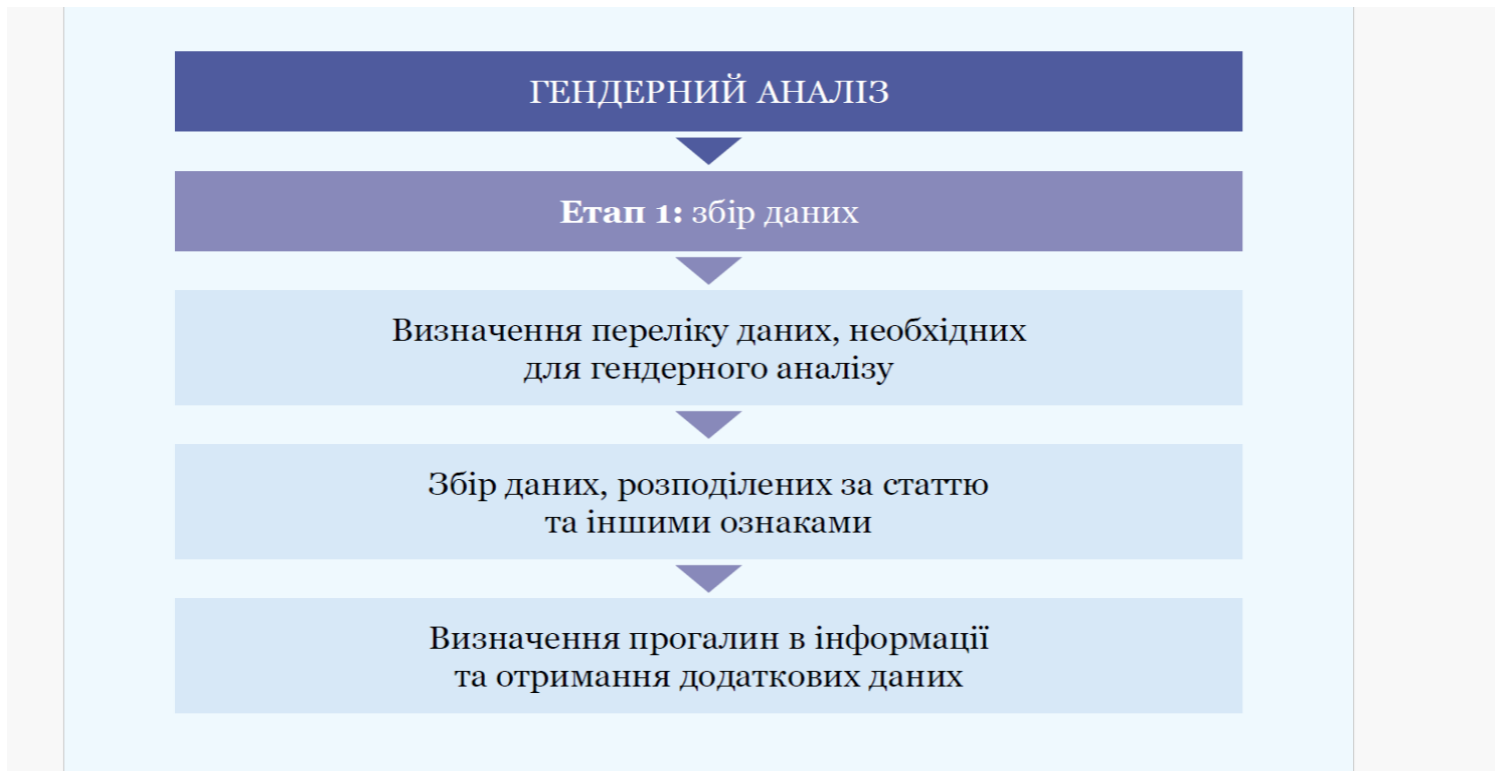
Перелік сформований на підставі індикаторів гендерної рівності бази даних Європейської економічної комісії ООН, Євростату, глобальних і національних індикаторів Цілей сталого розвитку до 2030 року.

Його затвердження створює умови для впорядкування збирання даних для моніторингу гендерної рівності, зіставних на міжнародному рівні.

Гендерний аналіз — вивчення відмінностей між жінками та чоловіками в умовах, потребах, рівнях участі, доступі до ресурсів та управлінні ними, повноваженнях у прийнятті рішень тощо, зумовлених усталеними в суспільстві гендерними ролями (нормами, очікуваними моделями поведінки, діяльністю, характерними рисами, що вважаються притаманними для чоловіків і жінок)

- виявлення гендерних розривів у різних галузях соціально-економічного розвитку;
- чітке визначення потреб жінок і чоловіків, а також шляхів задоволення цих потреб на всіх етапах розроблення та реалізації політик і програм;
- визнання того, що політика, програми та проекти можуть мати різний вплив на жінок та чоловіків;
- створення можливостей для жінок і чоловіків, особливо тих, хто належить до вразливих груп, артикулювати свої потреби та інтереси, і зробити внесок у політику, програми та проекти;
- сприяння участі та залученню жінок до громадського, політичного й економічного життя

Гендерний аналіз: етапи

Етап 2: визначення гендерних відмінностей та причин гендерної нерівності

```
graph TD; A[Етап 2: визначення гендерних відмінностей та причин гендерної нерівності] --> B[Проведення аналізу інформації на предмет виявлення гендерної нерівності та причин її виникнення]; B --> C[Проведення аналізу зацікавлених сторін і цільових груп]; C --> D[Дослідження впливу запланованих рішень на жінок і чоловіків, які належать до різних груп];
```

Проведення аналізу інформації на предмет виявлення гендерної нерівності та причин її виникнення

Проведення аналізу зацікавлених сторін і цільових груп

Дослідження впливу запланованих рішень на жінок і чоловіків, які належать до різних груп

Зацікавлені сторони — люди / установи / організації, стан (інтереси) яких може змінитися внаслідок ухвалення певного рішення або реалізації програми / проєкту

Цільова аудиторія — групи, на яких безпосередньо орієнтована певна конкретна діяльність / програма

Проведення гендерного аналізу на цьому кроці передбачає розуміння, хто отримає переваги від політики / програми; хто — жінки чи чоловіки, і якою мірою зацікавлені у подоланні гендерного розриву; до яких вікових, етнічних, соціальних або вразливих груп належать ці жінки та чоловіки; на які групи має бути орієнтована політика або програма, щоб подолати гендерні розриви; чи є організації, що представляють їхні інтереси; чи беруть участь ці організації в процесі прийняття рішень і реалізації політики / програми; чи мають можливість жінки і чоловіки безпосередньо артикулювати свої потреби та впливати на рішення; як процес взаємодії із зацікавленими сторонами допомагатиме у визначенні пріоритетів політики / програми

Етап 3: Інформування та формування рекомендацій


```
graph TD; A[Етап 3: Інформування та формування рекомендацій] --> B[Формування звіту з гендерного аналізу та поширення серед зацікавлених сторін]; B --> C[Формування рекомендацій щодо спрямованості програми на подолання гендерних розривів];
```

Формування звіту з гендерного аналізу
та поширення серед зацікавлених сторін

Формування рекомендацій щодо спрямованості програми
на подолання гендерних розривів

Гендерно орієнтоване бюджетування

підхід, який спрямований на підвищення якості послуг з урахуванням потреб різних груп жінок і чоловіків, оптимізацію обсягу та структури бюджетних витрат, раціональне використання коштів платників податків тощо

Головна ідея ГОБ виходить з того, що жінки і чоловіки, які є платниками податків, а отже формують дохідну частину місцевого бюджету, мають право на отримання якісних послуг, які відповідають їхнім потребам та інтересам.

Гендерно орієнтований підхід в бюджетному процесі – врахування ґендерних аспектів на всіх стадіях бюджетного процесу та висвітлення у відповідних бюджетних документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (ґендерної рівності)

Характеристики гендерно орієнтованого бюджетування

ГОб може застосовуватися до будь-якого типу бюджетної системи на всіх рівнях влади – від загальнодержавного бюджету до бюджету невеликої громади.

ГОб може мати різну спрямованість: стосуватися аналізу бюджету загалом або зосереджуватися на конкретному секторі (наприклад, на охороні здоров'я), реалізовуватись на різних етапах бюджетного процесу.

Не існує єдиного міжнародного формату реалізації політики щодо ґендерного бюджетування: в одних країнах увагу зосереджено на зміні фіскальної політики та бюджетних асигнувань, в інших – на адміністративних змінах у системах відстеження та моніторингу бюджетних витрат.

Загалом зусилля з боку органів влади щодо ґендерного бюджетування спрямовані на зважування переваг і витрат їх політик, які сприяють досягненню ґендерної рівності

Світові практики гендерно орієнтованого бюджетування

В Ісландії аналіз гендерного впливу включено до всіх бюджетних пропозицій і нових законодавчих пропозицій.

В Індії оцінка бюджетів проводиться для обґрунтованого аналізу впливу програм, фінансованих з бюджету, на гендерну рівність. Бюджетні звіти містять гендерно дезагреговані дані про продукти й результати політики в сфері державних фінансів

У Франції закон про гендерну рівність інтегрує гендерний підхід до розроблення бюджетної політики, вимагаючи проводити оцінку наслідків реалізації бюджетного закону. З 2010 р. закон про бюджет містить додаток про рівність між жінками та чоловіками у фіскальній політиці, де суми розмежовані за статтю.

В Італії прийнято закони з забезпечення гендерної рівності на національному та місцевому рівнях. З державного бюджету фінансуються ініціативи, які спрямовані на стимулювання працевлаштування жінок, боротьбу з домашнім насильством та інше.

В Японії пріоритетними напрямками в сфері гендерної рівності є підвищення ролі жінок у розробці політики та працевлаштування, поліпшення балансу між робочим та особистим життям, підтримка освіти й здоров'я жінок.

У Великобританії досягнення гендерної рівності у фіскальній політиці забезпечується через залучення значної кількості жінок до підприємницької діяльності та створення сприятливих умов для роботи жінок із дітьми.

ГОБ в Україні

Україна має понад 20-річний досвід роботи з ГОБ і за цей час пройшла шлях від окремих гендерних бюджетних ініціатив до інтеграції ґендерного підходу до бюджетного процесу. На сьогодні ця технологія працює на державному і місцевому рівнях.

Зазвичай робота з ГОБ проводиться робочими групами і супроводжується експертами з ґендерного бюджетування